

ABU NASR FAROBIYNING PEDAGOGIK QARASHLARI

Otaboyeva Norkumushbegim Jasurbek qizi
UrDPI Pedagogika fakulteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogika sohasiga katta hissa qo‘shgan olimlarimizdan biri bo‘lmish Abu Nasr Farobiyning pedagogika sohasida bo‘lajak pedagoglarga zarur bo‘ladigan tavsiyalar bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: Abu Nasr Farobiy, hokimning 12 ta xislati, o‘qitish metodi, ”Namunali ta’lim” risolasi, ta’lim va tarbiya

O‘rta asr ijtimoiy-falsafiy fikr taraqqiyoti mutafakkir Abu Nasr Farobiy nomi bilan bog‘liq bo‘lib, uning inson kamoloti haqidagi ta’limoti ta’lim-tarbiya sohasida katta ahamiyatga ega. Mashhur yunon faylasufi Arastudan keyin Sharqda o‘z bilimi, fikr doirasining kengligi bilan nom chiqargan Farobiyni yirik mutafakkir-“Muallimi soniy”-“ikkinchi muallim” deb aytdilar.

Abu Nasr Farobiy (to‘liq ismi Abu Nasr Muhammad ibn Muhammad ibn Uzaliq ibn Tarxon al-Farobiy) hijriy 260-yil (milodiy 873-yil)da Shosh-Toshkentga yaqin Forob (O‘ror) degan joyda harbiy xizmatchi oilasida tug‘ilgan. Forobda boshlang‘ich ta’limni olgach, Shoshda, Buxoroda, Samarqandda ta’lim olganligi haqida ma’lumotlar bor.

Farobiy tabiiy, ilmiy va ijtimoiy bilimlarning barcha sohalarida ilmiy ish olib borgan. Farobiy o‘zidan keyin juda boy ilmiy me’ros qoldirgan.

Farobiy inson baxt-saodatga erishuvi uchun ularni baxtli-saodatli qila oladigan jamoa sardori bo‘lishi kerak deydi. U fozil shahrni boshqaradigan hokim tabiatidan:

1. Sog‘-salomat bo‘lib, o‘z vazifasini bajarishda hech qanday qiyinchilik sezmasligi;
2. Tabiati nozik, farosatli;
3. Xotirasi mustahkam;
4. Zehni o‘tkir;
5. O‘z fikrini tushuntira oladigan notiq;
6. Bilim-ma’rifatga havasli;
7. Taom yeyishda, ichimlikda, ayollarga yaqinlik qilishda ochofat emas’aksincha o‘zini tiya olishi;
8. Haq va haqiqatni, odil va haqgo‘y odamlarni sevadigan, yolg‘on va yolg‘onchilarni yomon ko‘radigan;
9. O‘z qadrini biluvchi va oriyatli bo‘lishi;
10. Mol dunyo ketidan quvmaydigan;
11. Adolatparvar;

12. Qat'iyatli,sabotli,jur'atli bo'lishi muhimligini qayt etadi.

Abu Nasr Farobiy o'qitish metodlarining tasnifini ishlab chiqqan. Ularni amaliy va nazariy metodlarga ajratgan,shu tariqa o'qitishning amaliy yo'nalishi va kishilarning hayoti hamda kundalik faoliyati bilan bog'liqligi g'oyalari ilgari surgan. Olim o'qitishning tajriba-ko'rsatmali,induktiv va deduktiv amaliy metodlariga alohida e'tibor bergan.

Farobiyning "Namunali ta'lim" risolasida ta'lim oluvchilar o'zlashtirishi lozim bo'lgan materialni yaxshi yo'sinda bayon qilish masalasiga alohida to'xtalib,o'qitishning ikkita turini yangi prinsipini tavsiya etgan: ularning biri bevosita sezgi,ikkinchisi aql bilan bog'liqdir. U o'zining fikrini shunday talqin etadi: "Narsalar bizdan,hislarimizdan tashqarida turib, bizning sezgi a'zolarimizga ta'sir etadi,ta'sir etadigan narsalar cheksizdir.

Inson o'zining aqlini,xayolini ishga soladi va shular vositasida bilmagan narsalarini bilib oladi,ularga asoslanib bilish manbai bo'lgan ola, va uning mohiyati haqida chuqurroq, atrofliroq bilim va mohiyatlarga ega bo'ladi. U fikrni davom ettirib: "... avval bilim zarur bo'lgan ilm o'rganiladi,bu – olam asoslari haqidagi ilmdir. Jismlar tuzilishini,shaklini, osmon haqidagi bilimlarni o'rganish lozim. Undan so'ng umuman,jonli tabiat o'simlik va hayvonlar haqida ilm o'rganiladi."

Yuqoridagilardan tashqadi Farobiyning "Baxt-saodatga erishuv to'g'risida" nomli risolasida ta'lim-tarbiya birligi haqida fikr yuritar ekan,unda ta'lim berish oddiydan murakkabga,quyidan yuqoriga borishi lozimligini ko'rsatadi. Farobiy insonning ma'naviy olamida,uning ikki tomoniga: aqli va axloqini tarbiyalashga asosiy e'tiborni qaratadi. Ta'lim va tarbiya Farobiy fikricha, insonni aqlan va axloqan komil shaxs qilib shakllantirishga qaratilmog'I kerak. Xuddi shuning uchun ham,ta'lim-tarbiyaning asosiy vazifasi olam va insonlar haqida mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega bo'lgan barkamol avlodni tarbiyalab voyaga yetkazishdir.

Farobiy ta'lim va tarbiya ishini boshlashdan oldin tarbiyalanuvchilarning shaxsiy hislarini bilish va ta'lim-tarbiya berish jarayonida murabbiyning barkamolligini nazarda tutish zarurligini ko'rsatadi. Chunonchi,uning fikricha,murabbiy xohish-ixtiyor,iroda,qobiliyat,yaxshilik va yomonlik nima ekanligini yaxshi bilgan odam bo'lishi zarur.Farobiy fikrlash faoliyatini faollashtirishning didaktik tamoyillari va metodlarini asoslab bergan.

Xulosa qilib aytganda, Farobiy pedagogik ta'limotining asosida komil insonni shakllantirish, insonni o'z mohiyati bilan ijtimoiy,ya'ni faqat jamiyatda,o'zaro munosabatlar jarayonida komillikka erishadi,degan falsafiy qarash yotadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. N.Atayeva, M.Salayeva, S.Hasanov. Umumiy pedagogika (Pedagogika nazaryasi va amaliyoti asoslari). O'quv qo'llanma. II kitob. –T.: “Fan va texnologiya”, 2015, 800 bet.
2. Sharifzoda, S.O'., Xudoynazarov, E.M. Pedagogika nazaryasi va tarixi (II-qism) [Matn] : darslik / S.O'.Sharifzoda, E.M.Xudoynazarov. – Toshkent: Bookmany print, 2022.-286 b.
3. Salayeva M.S Umumiy pedagogika [Matn] : darslik /M.S Salayeva. – Toshkent: Nodirabegim, 2021. – 592 b.